

Bohuslav Vinš in memoriam

V nedožitých 88 letech nás 24. července 2016 opustil Ing. Bohuslav Vinš, CSc., dlouholetý pracovník Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti (VÚLHM) ve Strnadlech, zakladatel dendrochronologické sekce Československé botanické společnosti a mimo jiné první československý dendrochronolog, který začal datovat také historické dřevo.

Sláva Vinš se narodil 7. října 1928 v Javoríčku u Velhartic, dětství prožil na Šumavě, jejíž lesy ovlivnily volbu jeho povolání. Za okupace studoval na reálném gymnáziu, po maturitě (1947) lesní inženýrství na Českém vysokém učení technickém v Praze a po promoci r. 1951 přijel na kole do Strnád jako budoucí vědecký aspirant. Předtím se zúčastnil vědecké expedice lesnické fakulty ČVUT a Univerzity Karlovy do Velké Fatry, po které mu prof. Pravdomil Svoboda zadal studijní téma pro aspiranturu, a tak se B. Vinš dostal k aplikovanému výzkumu struktury a vývoje přirozených lesních ekosystémů. Při jejich produkčně ekologickém výzkumu se věnoval využití letokruhových analýz.

Ve Strnadlech za podpory ředitele ústavu prof. Květoně Čermáka vznikla dendrologická laboratoř, vybavená Eklundovým přístrojem na měření šířek letokruhů. Na pracovišti byl zahájen vývoj přístrojové techniky, k eklundu byl vyvinut vynášecí adaptér, který zefektivnil proces měření, ustanoveny metodické postupy verifikace poruch tvorby letokruhů a přitom se testovaly možnosti využití výpočetní techniky.

Laboratoř byla od počátku zaměřena především na studium vlivu vnějšího prostředí na růstové procesy a zpracovávala velké série analýz zejména za účelem zkoumání poklesu přírůstu dřevin v důsledku imisního zatížení. Díky výzkumům v oblasti ekologie růstových procesů, dendrometrickým studiím i prokázání negativního vlivu průmyslových imisí včetně kvantifi-

1 Bohuslav Vinš v r. 2015. Foto I. Vinš

2 S kolegy z Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti Olgou Válkovou a Vladimírem Krečmerem. Foto z archivu VÚLHM, v. v. i.

3 Měrný přepad v objektu Želivka. B. Vinš organizoval založení mezinárodního pokusu se smrkem, experimentální plochy byly umístěny na břehy vodního díla Želivka. Foto K. Vančura

kace přírůstových ztrát pro účely vyplácní náhrad byl B. Vinš na konci 60. let vybrán jako znalec v soudní při v tehdejší západní Německé spolkové republice, týkající se právě kouřových škod na lesích. První publikace o výsledcích letokruhových analýz a o využití dendrochronologických metod datování pocházejí z r. 1956.

Padesátá léta, období neustálého hledání nepřítelů podle sovětských norem, postihla i celoživotního skauta Slávka Vinše, kterého přímo z ústavu odvážela tehdejší Státní bezpečnost k výsledkům. Pro své aktivity ve skautingu strávil půl roku v pražské Bartolomějské ulici a ve věznicí na Pankráci, pak byl z vazby propuštěn, nasazen na dřevorubeckou praxi na Šumavě, později na poleší Homole při budování Slapské přehrady a jeho aspirantura byla přerušena. Zřejmě i díky odvaze K. Čermáka (ještě o pět let později byli zaměstnanci z výzkumného ústavu propouštěni na pouhý telefonický příkaz Veřejné bezpečnosti) se podařilo zajistit, aby Sláva mohl znovu pokračovat ve výzkumu. Aspiranturu ukončil v r. 1955 obhájením dizertační práce *Struktura a vývoj přirozených porostů s jedlí*.

Ve VÚLHM se B. Vinš mimo jiné zabýval obory biologie a šlechtění lesních dřevin, věnoval se provenienčnímu výzkumu smrku (zjišťování informací o genetické proměnlivosti druhu dřeviny v rámci areálu a adaptační schopnosti jejich dílčích populací – proveniencí – jako základ pro výběr nejvhodnějších k využití v lesním hospodářství), založil provenienční plochy s jedlí bělokorou (*Abies alba*) a organizoval založení mezinárodního pokusu IUFRO se smrkem (IUFRO IPTNS 1964/68, International Union of Forest Research Organizations), jehož plochy byly umístěny na zalesňované břehy vodního díla Želivka. Zde v 70. letech jako člen výboru pro Mezinárodní biologický program (IBP) inicioval ve spolupráci s Vladimírem Krečmerem projekt Želivka – komplexní výzkum lesního ekosystému v povodí Pekelského potoka.

V r. 1967 definoval pojem dendroekologie jako specifický obor klasické dendrochronologie a dendroklimatologie. Na šlechtitelském i dendroekologickém výzkumu se podílel také metodicky, modifikoval způsoby zakládání a vyhodnocování experimentů i interpretace výsledků. Hledal možnosti efektivnějšího řešení úkolů i zjišťování dat, zajímal se o novou techniku. Např. k fenologickému hodnocení pokusných ploch zkoušel využít letecký model ke snímkování z nízkých výšek a odtud byl již jen krok k jeho zájmu o dálkový průzkum Země.

2

3

Po r. 1968 a zahájené „normalizací“ patřil k těm pracovníkům ústavu, kteří nemohli vycestovat do zahraničí. Závěrečnou zprávu projektu mezinárodní spolupráce tak s kolegou Martinem Pelzem ze Saska dával dohromady v celním prostoru přechodu na Cínovci při opakované „hraniční rozmluvě“ povolované Sborem národní bezpečnosti (SNB).

Bohuslav Vinš je autorem mnoha vědeckých a odborných publikací v domácích i zahraničních periodikách, sbornících z různých odborných setkání, řady výročních a dílčích závěrečných zpráv výzkumných úkolů i několika knižních publikací. Je spoluautorem 7 zlepšovacích návrhů a tří patentovaných vynálezů.

Jeho život se i po změně režimu v r. 1989 setkává s vývojem, který přinesl zklamání a směřoval též k rozporům lesní politiky, a to přesto, že se naši lesníci ihned na počátku 90. let seznamovali s tím, co již v západní Evropě přešlo z konceptu v politiku, stejně jako do legislativy a provozních pravidel. Na jedné straně se předpokládalo, že i v lese „trh vyřeší vše“, a na druhé straně sílila ideologie environmentalismu. Posléze je zakazován odběr lesnického časopisu pracovníkům státních lesů, kteří si mimo jiné museli brát dovolenou na odborné akce, jež sami organizovali, zaměstnanci národního parku Šumava mají zakázáno mluvit o tom, co si myslí o způsobu zacházení s lesy, „kde jsou sledovány procesy“.

V r. 1993 po odchodu do důchodu se Bohuslav Vinš stal jedním ze zakládajících členů Národního lesnického komitétu (NLK), v jehož rámci se snažil uplatňovat své myšlenky – podporoval vznik Národního lesnického programu (NLP), se kterým

prošel střety názorů o situaci lesů v NP Šumava, jejíž podstata odporovala jeho skautské duši, protože se z ní stalo politikum. Nezpochybňoval existenci a smysl národního parku Šumava, avšak poukazyval na rozpory mezi stavem lesů v NP a kritérii v Nařízení vlády č. 163/1991 Sb., na jehož základě park vznikl.

Ve stejné době se podílel na přípravě materiálů pro první Ministerské konference o ochraně lesů, byl národním koordinátorem Rezoluce H4 Strategie dlouhodobé adaptace evropských lesů na klimatickou změnu helsinské konference v r. 1993. V první polovině 90. let spoluorganizoval kongresy Společnosti pro vědu a umění. Spolupracoval v té době s někdejším prezidentem společnosti Miloslavem Rechcíglem a s dalším z „Kanadaňů“ Miroslavem Grandtnerem publikoval sborník referátů ze dvou konferencí lesnické sekce v letech 1994 (Trvale udržitelné lesnictví v České republice, na Slovensku a ve světě) a 1996 (Symbióza v poznání pro trvale udržitelné lesnictví).

Od počátku vzniku Národního klimatického programu ČSFR se zapojoval do spolupráce odborníků zabývajících se klimatickým systémem a r. 1996 s kolektivem NLK editoval sborník Dopady možné změny klimatu na lesy v České republice. Jako tajemník NLK podepisoval návrh Společnosti pro trvale udržitelný život podporující v r. 2002 udělení státního vyznamenání Medaile Za zásluhy Josefu Vavrouškovi in memoriam. Také z dokumentů, které v rámci NLK pomáhal formulovat, vznikala Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR (Ministerstvo životního prostředí 2005).

Bohuslav Vinš byl členem mnoha odborných národních i mezinárodních uskupení. Roku 2003 mu bylo jako výraz uznání jeho práce uděleno čestné členství České akademie zemědělských věd (ČAZV) a v roce 90. výročí vzniku lesnického výzkumu převzal zlatou medaili VÚLHM za zásadní a dlouhodobý přínos pro vědu a výzkum v oblasti biologie a šlechtění lesních dřevin.

Byl pracovitý a nadšenec nad jiné – svérázný typ, jak říkávali někteří z jeho kolegů. Sledoval odborné problémy, účastnil se seminářů a konferencí, z nichž část organizoval. Své názory zveřejňoval v tisku nebo při osobních vystoupeních v diskuzi na těchto setkáních. Sestavil různá odborná vyjádření, posudky a připomínky k legislativě, rezortním politikám a ochraně přírody a krajiny. Zabýval se poradenskou a expertní činností v oblasti životního prostředí se zaměřením na lesnictví a v té souvislosti i lesnickou politikou. Nezapomínal ani na popularizaci vědy.

V posledních letech neměl snadný život, staral se o svou nemocnou ženu, do konce minulého roku byl aktivní, sledoval dění kolem sebe. Do posledních dnů, které již trávil v nemocnici, se snažil zachovat životní elán, jímž vždy oplýval. Se Slávou se přišli rozloučit osobnosti, se kterými v průběhu svého života spolupracoval – Jan Jeník, Vladimír Krečmer, Jaroslav Dobrý, Václav Větvíčka, kolegové z VÚLHM ad. Byl rozhodně člověkem, s nímž odchází podstatný kus novodobé historie našeho lesnického výzkumu. Významný badatel s komplexními zájmy a zajímavými výsledky vědeckých projektů multifunkčního využívání lesů.

Studovala na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy a r. 1949 začala odbornou dráhu jako asistentka prof. Jaromíra Kliky – pod jeho směřováním se v oboru geobotanika věnovala rekonstrukci rostlinných společenstev a postglaciálnímu vývoji vegetace. Její studie určování dřevin podle uhlíků z archeologických lokalit patřily u nás k průkopnickým. Zasloužila se o udržení a rozvoj geobotaniky, resp. rostlinné ekologie v 70. a 80. letech 20. stol. na PřF UK. Vedle přes 40 diplomových prací, její geobotanický tým pracoval na mapování rekonstruované vegetace státu (okresy Kutná Hora a Kolín), ekologickým výzkumu vegetace Českého středohoří, rekonstrukci vývoje vegetace od konce doby ledové analýzou dřevních makrozbytků z archeologických vykopávek a mnoha dalších tématech. Tehdejší pražská geobotanika si držela dobré jméno též pro své bezprostřední napojení na disciplínu provázané s praxí (lesnictví, zemědělství, vodohospodářství, potravinářství, ochranu přírody). Díky své ekofyziologické erudici měla blízko i k aktivitám rostlinných fyziologů. Jiřina Slavíková s nadhledem, jemnou ironií a humorem, ale i s rozvahou řešila pracovní, lidské nebo společenské problémy. Přispívala k práci v týmech a k dobrým vztahům mezi pedagogy a studenty.

1 Manželé Bohdan a Jiřina Slavíková 12. července 2016. Foto P. Kovář

Redakce

Vzpomínka na Jiřinu Slavíkovou

V pátek 2. září 2016 zemřela rostlinná ekologka doc. RNDr. Jiřina Slavíková, CSc. Živa v letošním ročníku otiskla u příležitosti

jejích 90. narozenin medailon (2016, 2: XXIX), z kterého zde připomínáme některá životopisná data.

